

*Si vis pacem para belum!*

## Apărarea pasivă a oraşului Alba Iulia în perioada interbelică

*Si vis pacem para belum!*

## The passive defense of the city Alba Iulia in the interwar period

IONELA SIMONA MIRCEA\*

**Abstract:** In the interwar period, the defense of the country's territorial integrity against Hungary's vindictive tendencies required the Romanian government to adopt a firm position in the League of Nations. Internally, actions were taken in the direction of strengthening and equipping the Romanian Army with military equipment, with border defense projects and plans being developed. Also, measures were taken to organize the territory and prepare the population for the eventuality of a war. In the Alba Iulia City Hall, a special office was organized whose object of activity was the passive defense of the city. Between 1936–1949, the office operated based on the instructions of the Directorate of the Office of Mobilization and Organization of the Nation Territory, within the Ministry of the Interior. After the elaboration of the Regulation for the application of the administrative law of November 18, 1939, the MONT Office became a service. Since the establishment of the MONT Office, the passive defense of the city has represented an important segment in the activity of the local administration, the foreshadowing of a new war imposing the need to prepare the population and the city in this regard.

**Keywords:** Alba Iulia, interwar, administration, military training, war.

În perioada interbelică, apărarea integrității teritoriale a țării împotriva tendințelor revanșarde ale Ungariei a impus guvernului României adoptarea unei poziții ferme în cadrul Ligii Națiunilor. În plan intern s-a acționat în direcția

---

\* Dr., istoric-muzeograf, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia,  
email: ionelasimonamircea1966@yahoo.com.

întăririi și înzestrării Armatei Române cu tehnică militară corespunzătoare timpului, fiind puse la punct proiecte și planuri de apărare a frontierelor. De asemenea, au fost luate măsuri de organizare în teritoriu și de pregătire a populației pentru eventualitatea declanșării unui război<sup>1</sup>.

Legea asupra organizării națiunii și teritoriului pentru timp de război, adoptată în aprilie 1933, a oferit temeiul legal al pregătirii țării pentru război, stabilind responsabilitățile și procedura de organizare și mobilizare<sup>2</sup>. Cu scopul de a pune în valoare forțele și resursele țării pentru asigurarea apărării naționale, „Guvernul, prin președintele Consiliului de Miniștri, întocmește planul general de pregătire, în cadrul căruia trebuie să se desfășoare activitatea Statului și a întregii națiuni pentru timp de război. Acest plan va fi revăzut anual, aducându-i-se modificările [...] necesare” (art. 1, 16).

În teritoriu, responsabilitatea organizării administrative și economice pentru situația de război o avea Comandamentul teritorial al fiecărui Corp de Armată, ajutat de prefectii de județ și primarii de municipii cu centru de recrutare propriu (art. 22, 23). În fiecare județ, pe lângă prefectură, trebuia creat un birou special care să se ocupe de organizarea județului și a municipiului pentru o situație de război. Chestiunile legate de mobilizarea armatei, rămase în aria de competență exclusivă a autorității militare, erau rezolvate de un ofițer delegat de centrul de recrutare tocmai în acest scop (art. 24).

Studiul de față a avut ca scop cercetarea modului în care Primăria Alba Iulia, în colaborare cu Prefectura Alba și Comandamentul teritorial al Corpului 6 Armată, a pus în aplicare legislația timpului, asumându-și organizarea administrativă și economică în oraș, pregătind comunitatea albaiuliană pentru situația de război. Subiectul, necercetat până acum, aduce la lumină o altă fațetă din istoria orașului Alba Iulia, contribuind la cunoașterea trecutului acestuia și dintr-un alt unghi. Fondurile de documente ale Primăriei Alba Iulia, păstrate la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, și, dintre acestea, îndeosebi, al Biroului Mobilizării și Organizării Națiunii și Teritoriului (BMONT), extrem de bogate, ne-au oferit informații interesante în acest sens.

În cadrul Primăriei Alba Iulia a fost organizat un birou special care avea ca obiect de activitate apărarea pasivă a orașului. În perioada 1934–1949<sup>3</sup>,

<sup>1</sup> Cristina Mihaela Predoiu, *Planuri de apărare a graniței României cu Ungaria între 1930–1940*, în *Revista istorică*, serie nouă, tom XVIII, nr. 5–6 (sept.-dec. 2007), pp. 561–573. ([http://iini.ro/Revista%20Istorica/RI\\_complet/2007\\_5-6.pdf](http://iini.ro/Revista%20Istorica/RI_complet/2007_5-6.pdf), accesat în 9 februarie 2023).

<sup>2</sup> *Monitorul Oficial*, nr. 96 din 27 aprilie 1933, Partea I-a. Legi, Decrete, Jurnale ale Consiliului de miniștri, Deciziuni ministeriale, Comunicate, Anunțuri judiciare de interes general, pp. 2942–2945. (file:///C:/Users/User004/Desktop/Lege\_27\_04\_1933.pdf, accesat în 9 februarie 2023).

<sup>3</sup> După apariția *Legii nr. 321 din 19 aprilie 1949*, instituția Primăriei Alba Iulia a fost înlocuită cu instituția Comitetului Provizoriu Orășenesc care a funcționat până în 1950 când, prin Decretul nr. 259 din 28 decembrie 1950, a fost înlocuit cu Sfatul Popular Alba Iulia.

biroul a funcționat pe baza instrucțiunilor Direcțiunii Biroului Mobilizării și Organizării Națiunii și Teritoriului (MONT)<sup>4</sup>, din cadrul Ministerului de Interne. După elaborarea Regulamentului pentru aplicarea legii administrative din 18 noiembrie 1939, Biroul MONT a devenit serviciu<sup>5</sup>.

În fondul arhivistic al Biroului MONT din județul Alba găsim informații interesante cu privire la organizarea apărării pasive și la mobilizarea populației (instrucțiuni, ordine, circulare emise de autoritățile superioare, decizii, procese-verbale, corespondență, referitoare la planurile de apărare, crearea de adăposturi, sume bugetare alocate pentru apărare pasivă, broșuri cu instrucțiuni diverse, evacuarea populației, ajutoare pentru familiile celor concentrați, personalul concentrat și mobilizat cu rol în organizarea populației în caz de pericol, organizarea de conferințe pe diferite teme ce vizau apărarea pasivă etc.). Sunt informații care completează imaginea orașului Alba Iulia în perioada interbelică, oferindu-ne posibilitatea de a vedea urbea și din altă perspectivă decât cea cunoscută îndeobște.

În județul Alba, la 27 ianuarie 1934, s-a constituit Comisia județeană de Apărare Pasivă, cu sediul la prefectură<sup>6</sup>. La solicitarea Ministerului de Interne, Prefectura Alba a impus primarilor din județ stabilirea unui plan de apărare pasivă pentru fiecare localitate, cu menționarea măsurilor de organizare a personalului din instituțiile publice care să coordoneze situația existentă în plan local pe timp de război. Erau vizați funcționarii care urmau să conducă serviciile civile, precum și persoanele care trebuiau încadrate în formațiuni de apărare pasivă.

De asemenea, trebuiau prevăzute cheltuielile pentru lucrările colective necesare creării de adăposturi, tranșee, pentru procurarea de măști de protecție împotriva gazelor, potrivit Regulamentului Legii pentru apărarea pasivă, publicat în Monitorul Oficial nr. 69 din 23 martie 1933 și remis în teritoriu de la centru<sup>7</sup>. Un plan de apărare pasivă trebuia făcut și de proprietarii și administratorii stabilimentelor industriale și comerciale de categoria I.

S-a cerut ca informațiile să ajungă la prefectură până la 1 martie 1934<sup>8</sup> pentru ca pe baza lor să se poată întocmi un plan de apărare pasivă a județului Alba. Comisia Superioară de Apărare Pasivă din cadrul Ministerului de Interne urma să primească planul de apărare pasivă a fiecărui județ, având ca anexă un tabel

<sup>4</sup> Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Alba, *Fond Primăria Alba Iulia, Biroul Mobilizării și Organizării Națiunii și Teritoriului 1934–1949*, (S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T.), dos. 10/1939, doc. 36/1939.

<sup>5</sup> Ioan Pleșa, *Primăria Alba Iulia*, în *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Alba*, vol. I, București, 1989, p. 145.

<sup>6</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, dos. 1/1934, f. 49–50.

<sup>7</sup> *Ibidem*, f. 48.

<sup>8</sup> *Ibidem*, f. 4, 29.

cu toate comunele urbane și rurale, precum și cu stabilimentele industriale și comerciale de categoria I, care aparțineau județului<sup>9</sup>.

Comandamentul Pompierilor Militari a solicitat un tabel nominal al personalului serviciului de incendii (pompieri profesioniști și voluntari) din oraș<sup>10</sup> și achiziționarea materialelor necesare activității pompierilor pe baza unor caiete de sarcini stabilite riguros de Ministerul Industriei și Comerțului<sup>11</sup>.

Comisia Județeană de Apărare Pasivă a cerut un tabel nominal cu 20 de tineri cu vârsta între 14–18 ani și 14 seniori, foști militari apți fizic, ce urmau să intre în formațiunile de apărare pasivă ale comunității<sup>12</sup>. Un alt tablou, considerat necesar, trebuia să conțină numărul și locația pivnițelor mari din oraș, care puteau fi folosite ca adăposturi pe timp de bombardament.

Pentru punerea la punct a tuturor lucrărilor în legătură cu planul județean de apărare pasivă, Comandamentul teritorial al Corpului 6 Armată, prin adresa nr. 26.154 din 7 februarie 1934, a fixat toate posturile de pândă de pe teritoriul Transilvaniei și, natural, de pe teritoriul județului Alba. Pentru zona centrală a județului postul de pândă a fost fixat în Alba Iulia, pe Platoul Romanilor, în cetate. S-a solicitat amenajarea corespunzătoare a postului și a împrejurimilor până la 1 martie 1934, pentru a se face simularea unui atac și exerciții de alarmă<sup>13</sup>.

În Comisia de Apărare Pasivă a orașului Alba Iulia au intrat: dr. Ioan Colbazi (primarul orașului) ca președinte, Cornel Cîrlea (șeful biroului de apărare pasivă din Primăria Alba Iulia) ca secretar și 18 membrii. Membrii comisiei au fost: dr. Cornel Dărămuș (medicul șef al orașului), dr. Iuliu Cioban (veterinarul șef al orașului), căpitan Octavian Dumitrean (Cercul de Recrutare), Liviu Murgău (șeful poliției locale), maior Ioan Ignat (comandantul Legiunii de Jandarmi), ing. Oscar Thellmann (șeful serviciului tehnic), Florea Drașovean (comandantul pompierilor), Emanuil Constantin (dirigintele Oficiului Poștal Cetate), Ioan Matei (șeful stației CFR), prof. Eugen Hulea (delegatul învățământului secundar), Vasile Zdrenghea (delegatul învățământului primar), Eugen Mera (delegatul învățământului profesional), Alexandru Baba (reprezentantul cultului ortodox), Vasile Urzică (reprezentantul cultului unit), Francisc Balasz (reprezentantul cultului romano-catolic), Ștefan Regeni (reprezentantul cultului evanghelic reformat), dr. Maurițiu Krausz (reprezentantul cultului mozaic) și delegatul cultului luteran, încă nenumit<sup>14</sup>.

---

<sup>9</sup> *Ibidem*, f. 3.

<sup>10</sup> *Ibidem*, f. 7.

<sup>11</sup> *Ibidem*, dos. 1/1935, f. 35.

<sup>12</sup> *Ibidem*, dos. 1/1934, f. 15.

<sup>13</sup> *Ibidem*, f. 5.

<sup>14</sup> *Ibidem*, dos. 2/1935, f. 1.

La 24 aprilie 1934, Comisia Județeană de Apărare Pasivă a înaintat primarului Ioan Colbazi un model de exercițiu ce trebuia executat cât mai curând în scopul instruirii personalului încadrat în serviciile de apărare pasivă<sup>15</sup>. A fost primul exercițiu de instruire desfășurat în cadrul unei serii care s-a derulat de-a lungul anilor următori. Deși numărul simulărilor a crescut de-a lungul timpului<sup>16</sup>, disfuncționalitățile au continuat să existe în timpul desfășurării exercițiilor, la baza acestora fiind diverse cauze, unele previzibile, altele nu<sup>17</sup>. Insuficiența resurselor materiale, financiare și umane a fost însă o constantă.

Responsabilitatea pregătirii exercițiului la nivel județean aparținea prefectului, în orașe responsabili erau primarii, iar la stabilimentele industriale responsabili erau directorii acestora. Pentru executarea exercițiului, la comanda Marelui Stat Major, centrele de recrutare urmau să pună la dispoziție camera de gaze și câte 50 de măști din stocul de instrucție<sup>18</sup>.

Exercițiul urmărea comunicarea către personalul angrenat în serviciul de apărare pasivă a unor date generale, teoretice, privind războiul aerian și măsurile ce trebuiau luate în caz de atac cu gaze, a unor cunoștințe practice de folosire a măștilor pentru gaze și a altor mijloace de salvare, precum și a unor informații speciale pentru fiecare categorie de personal.

Exercițiul consta în simularea tuturor acțiunilor stabilite să se facă în caz de atac aerian, din momentul declanșării alarmei și până în momentul încetării ei. Personalul din instituții trebuia deprins cu măsurile luate de organele de apărare pasivă, cu semnalele de alarmare, cu acțiunile de dirijare a populației spre adăposturi. Totul trebuia să se desfășoare în prezența șefilor autorităților militare și să nu dureze mai mult de 24 de ore<sup>19</sup>.

La simulare au participat: Liceul „Mihai Viteazul”, Liceul de fete, Școala Superioară de Comerț, Școala Primară „Avram Iancu”, școlile primare nr. 2 și 3, spitalul orașului, pompierii, fabrica de piele, abatorul comunal, Moara „Hermina” și Moara „Johanna”<sup>20</sup>.

Primarului Ioan Colbazi i s-a adus la cunoștință de către Comisia Superioară de Apărare Pasivă că are obligația de a prevedea în viitor un minim de buget pentru acțiunile de acest gen. Resursele bugetare reduse trebuiau completate cu fonduri obținute prin chetă publică. În ziua de 29 iunie 1934 la Alba Iulia, ca

<sup>15</sup> *Ibidem*, dos. 1/1934, f. 11, *Ibidem*, dos. 1/1935, f. 42.

<sup>16</sup> *Ibidem*, dos. 1/1938, f. 1–7, 25–27, 37, 150.

<sup>17</sup> În timpul unui exercițiu derulat în 29 septembrie 1938, pe unele străzi ale municipiului Alba Iulia circulația vehiculelor și a pietonilor a continuat și după alarmă, explicația fiind lipsa agenților de poliție care să îndrume populația spre locurile de adăpost, publicitatea redusă care s-a făcut, sunetul slab al sirenei. (S.J.A.N.A., *F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949*, dos. 1/1938, f. 55).

<sup>18</sup> S.J.A.N.A., *F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949*, dos. 1/1934, f. 19.

<sup>19</sup> *Ibidem*, f. 12–14; *Ibidem*, dos. 1/1935, f. 44.

<sup>20</sup> *Ibidem*, f. 25, 38.

și în restul țării, primăria a organizat o chetă publică în colaborare cu celelalte autorități administrative, fondurile strânse dovedindu-se însă mici<sup>21</sup>.

Propaganda și instruirea populației cădea tot în sarcina primarului care, în acest demers, avea sprijinul autorităților militare teritoriale, serviciilor municipale, serviciilor și asociațiilor de stat și particulare însărcinate cu promovarea<sup>22</sup>.

În cadrul programului de propagandă, stabilit de primar în acord cu prefectul, au intrat conferințele și filmele de propagandă<sup>23</sup>, răspândirea de tipărituri pe această temă (broșuri, reviste, ziare), avizate și ștampilate de forul superior, demonstrații practice<sup>24</sup>. În afara unor conferințe având ca subiect apărarea pasivă pe timp de război, organizate la sediul prefecturii, unde au fost invitați cu prezentări ofițerii din Garnizoana Alba Iulia<sup>25</sup>, și a achiziționării unor materiale informative expediate în teritoriu de către Comisia Superioară de Apărare Pasivă<sup>26</sup> nu s-a făcut altceva în cursul anului 1934.

Cheltuirea „fără metodă”, insuficient justificat, a fondurilor alocate de la București Primăriei Alba Iulia pentru lucrări de apărare pasivă a atras nu o dată atenționări din partea Secretariatului General al Comisiunii Superioare de Apărare Pasivă, solicitându-i-se primarului să execute întocmai ordinele primite cu privire la organizarea apărării pasive, la instruirea și dotarea personalului<sup>27</sup>.

Lipsa de experiență a funcționarilor, necesară elaborării unui plan de apărare pasivă, a determinat Ministerul de Interne să organizeze cursuri de profil în aprilie 1935, în patru serii a câte 5 zile, prefecturile, municipiile, comunele urbane având obligația de a trimite mai întâi spre aprobare un tabel nominal cu viitorii cursanți, persoane cu răspundere la nivel local<sup>28</sup>. Cei din Alba Iulia au fost programați în prima serie, în perioada 1–5 aprilie 1935<sup>29</sup>.

<sup>21</sup> *Ibidem*, f. 20–21.

<sup>22</sup> De pildă, o intensă propagandă de informare publică a desfășurat Liga Apărării contra Atacurilor Aeriene, recunoscută de Comisiunea Superioară de Apărare Pasivă din cadrul Ministerului de Interne și autorizată în acest sens de Ministerul Apărării Naționale. Un calup de instrucțiuni pentru atacurile cu gaze otrăvitoare și apărarea contra lor, formulate și tipărite de ligă, a ajuns și în Alba Iulia. (S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, f. 47).

<sup>23</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, f. 3.

<sup>24</sup> Ministerul de Interne. Comisia Superioară de Apărare Pasivă. Secretariatul general, *Instrucțiuni pentru reglementarea propagandei și instruirea populației civile. Anexă la Regulamentul apărării pasive (art. 99). Aprobate de Comisia Superioară de Apărare Pasivă în ședința dela 23 mai 1934, Proces-verbal nr. 3*, București, 1934, p. 7.

<sup>25</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, dos. 1/1934, f. 2.

<sup>26</sup> *Ibidem*, f. 1.

<sup>27</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, dos. 1/1935, f. 65, 70.

<sup>28</sup> *Ibidem*, f. 2.

<sup>29</sup> *Ibidem*, f. 3.

Printre cei care au participat la cursuri îi amintim pe: Dumitru Cricovean, Ioan Goadă, Constantin Spinean, Emil Vaida, Vasile Puțan (Primăria Alba Iulia)<sup>30</sup>, dr. George Barițiu, Ovidiu Miclea, Nicolae Străjan, Bela Todor, Ioan Todor (Poliția Alba Iulia)<sup>31</sup>, Petru Dădârlat, Ion Anghel (Administrația financiară de încasări și plăți din oraș)<sup>32</sup>, Eugen Mera, Avram Rășinaru (Școala Superioară de Comerț)<sup>33</sup>, Emanoil Antonovici, Lucian Muntean, Emil Tamaș (Liceul „Mihai Viteazul”)<sup>34</sup>, Eugenia Breazu, Ana Teodorescu, Grațiela Sorocean, Georgeta Popp, Elena Spătaru, Aurelia Chișiu, Emilia Gaia, Otilia Bulac (Liceul de fete)<sup>35</sup>, Grigore Cobliș și Petru Roff (Ocolul Silvic)<sup>36</sup>, Nicolae Boeriu, Gavril Biro (Casa de Asigurări Sociale)<sup>37</sup>, Alexandru Popovici, Vasile Bologa, Anton Haplea, Dumitru Pălădoiu, Ioan Oprean (Oficiul Poștă Telegraf Telefon)<sup>38</sup>, Ștefan Groza (Uzina Comunală Alba Iulia)<sup>39</sup>, Iosif Farago (Depozitul de fabrică)<sup>40</sup>.

Comandantul Centrului de Recrutare Alba, colonelul Domșa, prin adresa nr. 57 din 19 iunie 1935 către Primăria Alba Iulia, a cerut finalizarea planului de apărare pasivă a orașului și completarea Carnetului de Mobilizare până la 26 iunie 1935<sup>41</sup>. Acest plan a fost creionat în linii generale până la finele anului 1935, fără a fi completate și rubricaturile referitoare la încadrarea cu personal, stabilite prin regulament<sup>42</sup>.

Pe lângă școlile și întreprinderile de categoria I din oraș, au fost antrenate în acest demers și instituțiile importante care și-au întocmit propriile planuri de apărare pasivă: Tribunalul Alba, Regiunea I agricolă, Serviciul Agricol Județean, Ocolul Silvic, Spitalul orașenesc, Poliția de Stat, Gara Mare, Depozitul de fabrică Alba Iulia, Casa de Asigurări Sociale, Oficiul Poștă Telegraf Telefon, Administrația financiară de constatare, Administrația financiară de încasări și plăți, Revizoratul școlar, Oficiul telefoanelor, Banca Națională, Uzina Comunală Alba Iulia<sup>43</sup>. Aceste planuri de apărare urmau să se actualizeze anual<sup>44</sup>.

---

<sup>30</sup> *Ibidem*, f. 126.

<sup>31</sup> *Ibidem*, f. 115.

<sup>32</sup> *Ibidem*, f. 121.

<sup>33</sup> *Ibidem*, f. 123.

<sup>34</sup> *Ibidem*, f. 100.

<sup>35</sup> *Ibidem*, f. 117.

<sup>36</sup> *Ibidem*, f. 101.

<sup>37</sup> *Ibidem*, f. 107.

<sup>38</sup> *Ibidem*, f. 103.

<sup>39</sup> *Ibidem*, f. 105.

<sup>40</sup> *Ibidem*, f. 113.

<sup>41</sup> *Ibidem*, f. 59 și urm.

<sup>42</sup> *Ibidem*, f. 124; *Ibidem*, dos. 2/1935, f. 1–20.

<sup>43</sup> *Ibidem*, dos. 1/1935, f. 92 verso.

<sup>44</sup> *Ibidem*, f. 98.

Din acest plan aflăm că punctele considerate vulnerabile în oraș erau: cetatea, depozitele de muniții de sub vii, Gara Mare CFR, Moara „Johanna”, Uzina Comunală Alba Iulia, abatorul cu podul de fier de pe râul Ampoi (situat în zona șoselei naționale Alba Iulia–Teiuș), podul CFR (peste Mureș, în zona Partoș), podul de fier de pe râul Mureș (situat în zona șoselei naționale Alba Iulia – Sebeș), Fabrica de spirt „Jonas”, Fabrica de spirt și Moara „Hermina”, Fabrica de piele, Fabrica de săpun „Breckner”, Palatul Justiției, Oficiul poștal, Palatul „Gizella”<sup>45</sup>.

În comisie, ajutorul primarului Ioan Colbazi era Nicolae Cioancă. Conform mențiunilor pentru aplicarea planului, pe timp de pace ar fi fost nevoie de 36 de persoane distribuite pe servicii, 17 fiind pompieri<sup>46</sup>. În caz de război ar fi fost nevoie de aproape 300 de persoane<sup>47</sup>.

La 12 ianuarie 1936, la Alba Iulia a fost inaugurat Centrul de Instrucție Județean, cu scopul de a se asigura instruirea obligatorie a personalului din formațiunile de apărare pasivă din județ, prin organizarea unor cursuri periodice. În subordinea acestui centru au fost așezate subcentrele de la Abrud, Aiud, Sebeș.

Inaugurarea a avut loc în sala de ședințe a Consiliului Județean din cetate, în prezența reprezentanților autorităților civile și militare, precum și a publicului. După un serviciu divin și cuvântul de deschidere rostit de prefectul județului, Ion Crișan, secretarul Comisiei Județene de Apărare Pasivă, a subliniat în expunerea sa rolul centrului în instruirea personalului din formațiunile de apărare pasivă, iar căpitanul Octavian Dumitrean, consilierul tehnic al comisiei, a prezentat auditoriului programul<sup>48</sup>.

Problemele legate de modul de organizare, resursele materiale și financiare necesare funcționării, locația, temele abordate, numărul de cursuri (comune și de specialitate), numărul de aplicații practice, metodele de instrucție și materialele didactice, numărul de cursanți pe serie, lectorii, modalitatea de examinare pentru obținerea brevetului etc. fuseseră gândite încă din noiembrie 1935<sup>49</sup>. La sfârșitul cursurilor, dările de seamă privind activitatea desfășurată, rezultatele obținute, greutățile întâmpinate și propunerile pentru viitor trebuiau să ajungă la Secretariatul Comisiei Superioare de Apărare Pasivă din Ministerul de Interne și la Comandamentul Apărării Aeriene a Teritoriului pentru a fi analizate în vederea formulării unor concluzii<sup>50</sup>.

<sup>45</sup> Planul de apărare pasivă a orașului Alba Iulia pe anul 1935 în S.J.A.N.A., *F.P.A.I., B.M.O.N.T.* 1934–1949, dos. 2/1935, f. 2.

<sup>46</sup> *Ibidem*, f. 3.

<sup>47</sup> *Ibidem*, dos. 2/1935, f. 18, verso.

<sup>48</sup> *Ibidem*, dos. 1/1936, f. 6.

<sup>49</sup> *Ibidem*, dos. 1/1934, f. 37–43; *Ibidem*, dos. 1/1935, f. 53–56.

<sup>50</sup> *Ibidem*, dos. 1/1935, f. 57.

Direcțiunea Centrului și a subcentrelor a fost încredințată lui Cornel Dărămuș<sup>51</sup>, care avea în sprijinul său consilierii tehnici și secretarii din comisia județeană și din comisiile comunale<sup>52</sup>.

La cursuri au fost invitați toți cei interesați de obținerea brevetului, femei și bărbați. La Alba Iulia puteau urma cursul cei integrați în structurile de apărare pasivă din plasa Alba Iulia, Vințu de Jos, Teiuș și Zlatna precum și conducerea sau reprezentanții întreprinderilor de categoria I de pe teritoriul lor<sup>53</sup>. Sala „Caragiale”, din centrul orașului, urma să fie pregătită ca sală de curs<sup>54</sup>. La Abrud, Aiud, Sebeș s-au organizat cursuri de instruire pentru personalul funcționăresc și pentru alți doritori din plasa Abrud, Aiud, Ocna Mureș și Sebeș.

Centrul de Instrucție Județean a funcționat și în următorii ani, asigurând pregătirea funcționarilor, și nu numai, pentru acțiuni de apărare pasivă pe timp de război. În timp, tematica cursurilor s-a diversificat iar ca lectori au fost invitați ofițeri activi sau în retragere, medici civili și militari, profesori și învățători, chimiști, biologi, arhitecți, constructori, ingineri cu diferite alte specialități etc.

Oficiul Național pentru Apărarea Populației contra Atacurilor Aeriene<sup>55</sup>, constatând din rapoartele înaintate de județul Alba că personalul angrenat în apărarea pasivă e format cu predilecție din vârstnici (militari în retragere), a insistat pentru atragerea tinerilor din cohorte de cercetași în formațiunile de apărare și instruirea acestora<sup>56</sup>.

Din 1936, potrivit ordinului nr. 1.645/1936 emis de Ministerul de Interne și art. 181 și 182 din legea administrativă, cei 5% prevăzuți în bugetele autorităților administrative locale pentru apărarea pasivă trebuiau vărsați la Banca Națională în „Fondul apărării pasive și antiaeriene a teritoriului”<sup>57</sup>. Primăria Alba Iulia s-a conformat. Dacă suma vărsată pe exercițiul financiar 1936/1937 a fost de 39.383 lei, pe exercițiul 1937/1938 a ajuns la 237.143 lei<sup>58</sup>.

---

<sup>51</sup> Din 1919 a condus, în calitate de medic igienist, Serviciului sanitar din cadrul Primăriei Alba Iulia.

<sup>52</sup> S.J.A.N.A., *F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949*, f. 54.

<sup>53</sup> *Ibidem*, f. 10.

<sup>54</sup> *Ibidem*, dos. 1/1936, f. 4.

<sup>55</sup> Titulatura „Comisiunea Superioară pentru Apărare Pasivă” s-a schimbat în „Oficiul Național pentru Apărarea Populației contra Atacurilor Aeriene” prin decretul-lege pentru organizarea Ministerului de Interne publicat în Monitorul Oficial nr. 5 din 7 ianuarie 1936. De asemenea, comisia comunală a primit titulatura de „Comisiunea Comunală pentru Apărarea Populației contra Atacurilor Aeriene”. (Vezi S.J.A.N.A., *F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949*, dos. 1/1936, f. 36).

<sup>56</sup> S.J.A.N.A., *F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949*, f. 8, 10.

<sup>57</sup> *Ibidem*, f. 48.

<sup>58</sup> *Ibidem*, dos. 1/1938, f. 11.

Pentru exercițiul financiar 1936–1937, Primăria Alba Iulia a aprobat retragerea din fondul apărării pasive a sumei de 5.500 lei pentru acoperirea unor cheltuieli: 1.000 lei pentru rechizite de birou, 1.000 lei pentru materiale demonstrative, 2.000 lei pentru plata lectorilor de la Centrul de Instrucție, 500 lei pentru imprimate de mobilizare, 1.000 lei pentru diverse<sup>59</sup>.

În scopul organizării eficiente a apărării pasive s-a dispus ca planurile de situație și autorizațiile de construcție în orașele de reședință și comunele urbane să se elibereze doar cu angajamentul respectării dispozițiilor art. 19 din *Legea asupra organizării națiunii și a teritoriului pentru timp de război* unde se preciza că: „Planul comunei urbane se va dezvolta în sensul direcției unei artere principale sau al unui curs de apă care străbate comuna; se vor evita pe cât posibil forme de planuri circulare [...], pătrate, dreptunghiulare, stelate”, ținte vizibile în caz de bombardament<sup>60</sup>.

Pe parcursul anului și în anii următori, primăria a primit de la Ministerul de Interne diverse norme privind împărțirea orașului în zone (mai ușor de supravegheat și de apărat), norme referitoare la regimul și consolidarea clădirilor, la executarea adăposturilor împotriva bombardamentelor<sup>61</sup>. Totuși, în octombrie 1937, lucrările de apărare pasivă ale întreprinderilor industriale nu erau încă începute deoarece Serviciul Județean de Drumuri Alba nici măcar nu distribuise Instrucțiunile Speciale Tehnice trimise de minister<sup>62</sup>.

Componența comisiei a suportat în timp unele modificări. În 1937, din Comisia Comunală de Apărare Pasivă au făcut parte: dr. Ioan Colbazi (primar, președinte), colonel Teodor Colbazi (comandantul Cercului de Recrutare Alba), dr. Gheorghe Chișiu (șeful poliției), maior Nicolae Ignat (comandantul Legiunii de Jandarmi), ing. Oscar Thelmann (șeful serviciului tehnic din primărie), dr. Cornel Dărămuș (medicul șef al orașului), dr. Matei Alexi (șeful serviciului veterinar), Ioan Matei (șeful stației CFR), Emanoil Constantin (dirigintele Oficiului P.T.T.), Eugen Hulea (delegatul învățământului secundar), Eugen Mera (delegatul învățământului profesional), Vasile Zdrenghia (delegatul învățământului primar), Alexandru Baba (reprezentantul cultului ortodox), Vasile Urzică (reprezentantul cultului greco-catolic), Eugenia Breazu (reprezentanta filialei Crucea Roșie), ing. Constantin Arghiriade (Ocolul Silvic), Lucian Muntean (comandantul cercetașilor și străjerilor), Georgeta Popp (Liceul de fete), Ion Costache (șeful secției de pompieri), Cornel Cîrlea (șeful Biroului MONT, secretar)<sup>63</sup>.

<sup>59</sup> *Ibidem*, dos. 1/1936, f. 72.

<sup>60</sup> *Ibidem*, f. 12.

<sup>61</sup> *Ibidem*, f. 14–23.

<sup>62</sup> *Ibidem*, dos. 1/1937, f. 1.

<sup>63</sup> *Ibidem*, f. 8, 25.

Noul plan de apărare pasivă a orașului Alba Iulia a fost trimis prefecturii spre aprobare abia la 26 mai 1937<sup>64</sup>, după intervenția comandantului Centrului de Recrutare Alba, care înaintase o adresă primăriei cu această solicitare, cu două zile înainte<sup>65</sup>.

Câteva luni mai târziu, la 28 octombrie 1937, o comisie de constatare formată din căpitanul aviator Miron Vlad (comandantul Zonei Apărării Antiaeriene din Comandamentul VI Teritorial), Ioan Crișan (șeful Biroului MONT și al Apărării Pasive a Județului Alba), Cornel Cîrlea (șeful Biroului Apărării Pasive a orașului Alba Iulia) și căpitanul Octavian Dumitrean (consilier tehnic la Centrul de Recrutare Alba Iulia), întrunită conform ordinului Inspectoratului General al Comandamentelor Teritoriale nr. 3858 din 22 martie 1935 și ordinului Comandamentului Apărării Antiaeriene a Teritoriului nr. 3538 din 10 august 1937, a constatat că: „lucrările de apărare pasivă a județului sunt întocmite, însă nu sunt încadrate cu personal, din lipsă de specialiști”, comisia județeană neîntrunindu-se de la înființare, iar în cazul orașului Alba Iulia, „Planul general de Apărare Pasivă e întocmit, însă carnetul de mobilizare nu e făcut”. Atât Biroul de Apărare pasivă al Prefecturii Alba, cât și cel al orașului Alba Iulia nu are personalul necesar iar șefii acestor birouri conduceau și alte birouri<sup>66</sup>.

Pentru aplicarea planului erau implicate deja 25 de persoane, distribuite pe servicii (secretariat, administrativ, financiar, tehnic, sanitar, veterinar). Planul prevedea și înființarea altor servicii (de alarmă și pândă locală, de stingere a luminilor, un laborator pentru detectarea gazului în cartușul măștilor deteriorate, un atelier de reparație a materialelor de protecție, un post de poliție, un post de pompieri, un serviciu pentru suburbia Partoș și unul pentru abatorul comunal), unde urmau să lucreze aproximativ 100 de persoane. Sediul acestor servicii se afla la primărie. Centrala de alarmă era aceeași cu a județului.

În plan găsim enumerate: măsuri de protecție individuală contra efectelor atacurilor aeriene; reglementări privind iluminatul public și particular în vreme de război și metode de camuflaj; atribuțiile serviciilor și nominalizarea personalului fiecărui serviciu; echipele operative, cu personalul desemnat și nominalizat, organizate în cadrul serviciului de poliție și control; formațiunile de apărare pasivă nominale și numerice; indicativele instituțiilor, stabilimentelor și a clădirilor principale de pe harta orașului; schița legăturilor telefonice din oraș; schița rețelei electrice de iluminat; echipa responsabilă de apărarea abatorului comunal; echipa din cartierul Partoș; anexele (tabele de efective și dotare)<sup>67</sup>.

<sup>64</sup> *Ibidem*, f. 51.

<sup>65</sup> *Ibidem*, f. 46.

<sup>66</sup> *Ibidem*, dos. 2/1937, f. 1.

<sup>67</sup> *Ibidem*, f. 2–20.

Din 1938, programul general de propagandă și instrucțiunile în materie de apărare pasivă venite de la Serviciul Apărării Pasive din cadrul Ministerului de Interne sunt mai complexe, stabilite pe autorități, asociații sau persoane particulare, în scopul deprinderii populației cu măsurile necesare în caz de pericol aero-chimic. Populația trebuia să intre în posesia materialelor publicitare cu subiecte de apărare pasivă în mod gratuit. Bani suplimentari pentru susținerea acestor acțiuni puteau proveni din organizarea de baluri, serbări artistice și culturale, subvenții bugetare anuale<sup>68</sup>, eventuale donații.

În plan local s-a decis organizarea lunară a unei conferințe având ca subiect o temă din aria apărării pasive<sup>69</sup>, fiind invitați să conferențeze militari, intelectuali, medici, arhitecți etc. Cornel Cîrlea a primit atribuții în organizarea acestora în Alba Iulia.

Pentru că în trecut, cu ocazia exercițiilor de apărare pasivă, populația nu s-a conformat normelor prevăzute în regulamentul apărării pasive contra atacurilor aeriene și instrucțiunilor date de Serviciul MONT al municipiului, cu intenția de a asigura pregătirii populației pentru situația de război o bază cât mai solidă, la 13 septembrie 1938, judecătorul Petre P. Vasiliu, primarul municipiului Alba Iulia, a dat o ordonanță prin care impunea albaiulienilor respectarea câtorva normative, astfel: la semnalul de alarmă prin sirene sau clopote, toți locuitorii orașului, aflați pe străzi, aveau obligația de a se îndrepta spre adăposturile marcate; fiecare proprietar de casă sau locatar era obligat ca în cursul nopții să stingă lumina din locuință sau să camufleze ferestrele; proprietarii de magazine, ateliere, prăvălii erau obligați să stingă reclamele luminoase; farurile autovehiculelor care circulau sau staționau trebuiau acoperite în așa fel încât lumina să fie doar în plan orizontal<sup>70</sup>. Ordonanța primarului a fost afișată în spațiile publice de afișaj și înmănată instituțiilor din oraș<sup>71</sup>, urmând să se aplice amenzi celor care nu respectau normativele pe care le prevedea.

Pentru viitorul exercițiu s-a construit și un post de pândă din material lemnos<sup>72</sup>. De asemenea, au fost afișate și s-au răspândit pe la instituții foi volante cu instrucțiuni privind protecția împotriva atacurilor aero-chimice<sup>73</sup>. Exercițiul s-a executat la 22 septembrie 1938, între orele 12–23<sup>74</sup>.

<sup>68</sup> Departamentele, regiile autonome, Straja Țării, instituții publice sau particulare puteau orienta sume pentru apărare pasivă, sume care urmau să fie administrate conform legilor în vigoare.

<sup>69</sup> Temele abordate au fost: aspectul general al viitorului război aerian, gazele de luptă, protecția individuală, descrierea aparatelor de protecție, stingerea incendiilor, măsuri sanitare, punerea în aplicare a planurilor de apărare pasivă etc. (S.J.A.A.N., *F.P.A.I.*, *B.M.O.N.T.* 1934–1949, dos. 1/1938, f. 50).

<sup>70</sup> S.J.A.A.N., *F.P.A.I.*, *B.M.O.N.T.* 1934–1949, dos. 1/1938, f. 59.

<sup>71</sup> *Ibidem*, f. 60.

<sup>72</sup> *Ibidem*, f. 62–64.

<sup>73</sup> *Ibidem*, f. 76–82.

<sup>74</sup> *Ibidem*, f. 74–75.

Primarul a decis ca pentru pompierii din oraș să se achiziționeze măști de gaze de tip militar, de la Societățile „Antigaz” și „Sarogar” din București<sup>75</sup>, și să se procure din vreme unele materiale necesare în situație de război (căști filtrante, costume de protecție, detectoare, lămpi de siguranță, materiale izolatoare, găleți, biciclete etc.)<sup>76</sup>. S-a început rechiziționarea unor bunuri de la populație pe baza *Regulamentului Legii rechizițiilor*<sup>77</sup>.

În 1938, în cadrul ședinței comisiei din 22 noiembrie, la care au participat: dr. Oliviu Răhăian (viceprimar, președinte), Octavian Codău (secretar), căpitan Octavian Dumitrean, Vasile Urzică, Enea Zeflean, Emanoil Milencovici, ing. Ioan Babeș, Gheorghe Petreanu, dr. Alexi Martin, Eugenia Breazu, Eugen Mera, Aurel Cutean, plutonier Ion Costache, s-a actualizat procedura de acțiune în caz de atac aerian, insistându-se pe rolul cadrelor cu atribuții de mobilizare (pompieri și străjeri), precum și pe urgentarea achiziționării de măști. S-au fixat punctele de adăpost: Parcul „Regele Carol II”, subsolul clădirii Tribunalului, Casa cercuală, Școala primară „Avram Iancu”, grădinița de copii din Lipoveni. S-au fixat posturile de prim ajutor: în localul primăriei, la spitalul orășenesc, la Gara Mare CFR<sup>78</sup>.

Delegații comisiei de apărare pasivă au considerat că exercițiul din 24 noiembrie 1938 s-a derulat în condiții mai bune decât cele anterioare iar populația, în general, a respectat dispozițiile primite. Au existat și câteva cazuri în care autoritățile au fost nevoite să intervină. Albaiulienii care nu au respectat instrucțiunile (patru persoane, din oraș și cetate), au primit amenzi pentru că nu au stins lumina în locuințe în timpul exercițiului.

La 25 ianuarie 1939, Serviciului MONT al Ținutului Mureș a aprobat *Planul de Apărare Pasivă a orașului Alba Iulia pe anul 1939*, în elaborarea căruia s-a ținut seama de dispozițiile art. 14 din Regulamentul Apărării Pasive și de dispozițiile art. 63 din Legea administrativă din 1938. Planul prevedea, conform dispoziției generalului Dănilă Papp, rezident regal al Ținutului Mureș, personalul necesar nominalizat pe servicii și echipe<sup>79</sup>.

Rezidentul regal a cerut ca materialele necesare apărării pasive (sirene, măști, cizme, costume speciale, aparate de respirat, truse medicale, binocluri, vehicule, biciclete, căruțe, cai etc.) să fie achiziționate din vreme iar cei implicați în formațiunile de apărare să fie bine instruiți. Secretarului comisiei i-au rămas vechile atribuții: de a actualiza planul până la înlocuirea lui, de a păstra carnetul de mobilizare, de a asigura legăturile comisiei cu autoritățile civile, de a păstra și

<sup>75</sup> *Ibidem*, f. 102.

<sup>76</sup> *Ibidem*, f. 105.

<sup>77</sup> *Ibidem*, f. 67–68.

<sup>78</sup> *Ibidem*, f. 145.

<sup>79</sup> *Ibidem*, dos. 10/1939, f. 2–16.

difuză duplicate ale ordonanțelor. În caz de nevoie era înlocuit de Ioan Gherasim sau un alt funcționar al orașului<sup>80</sup>.

Planul stabilea un număr de 21 de persoane necesare pentru aplicarea sa pe timp de pace și 283 pe timp de război (5 la serviciul de alarmă și pândă, 5 la serviciul pentru stingerea luminilor, 4 la serviciul camuflaj, 10 la serviciul adăpostire, 9 la detectarea gazelor, 9 la ambulanță și salvarea victimelor, 153 la stingerea incendiilor, 63 la poliție și control, 7 la evacuarea și împrăștierea populației, 3 la reparații măști, 15 la punctele de la Partoș și abator, rezerve).

În comisia comună, în 1939, au intrat: Oliviu Răhăian (primar, președinte), colonel Dumitru Matei (comandantul Centrului de Recrutare Alba), plutonier major Ilie Neamțu (comandantul zonei aeriene), Gheorghe Petreanu (șeful poliției), maior Ioan Ignat (comandantul Legiunii de Jandarmi), ing. Rudolf Novotny (șeful serviciului tehnic al primăriei), plutonier Ioan Costache (comandantul pompierilor), Grigorie Sotoc (dirigintele Oficiului P.T.T.), dr. Cornel Dărămuș (medic șef al orașului), dr. Alexi Martin (medic veterinar), ing. Vasile Suciș (șeful Ocolului Silvic), Emanoil Milencovici (șeful stației CFR), Enea Zeflean, Vasile Șandru, Avram Rășinaru (comandantul străjerilor), Eugenia Breazu (comandantul străjerilor), maior Grigorie Petrașcu (șeful tinerilor premilitari) Constantin Argentăroiu (Garda Frontului Național) Ilie Neamțu (comandantul zonei aeriene), protopopii Alexandru Baba și Vasile Urzică.

În 1939, municipiul Alba Iulia avea o populație de aproximativ 13.500 locuitori. Dintre aceștia, 2.500 erau militari în cadrul celor 3 regimente din garnizoană. În stabilirea planului de împrăștiere s-au luat în calcul niște procente: 15% pleacă pe front, 25% rămân la muncă, 20% se împrăștie benevol, 40% sunt siliți să plece. Așadar, Biroul MONT al Primăriei Alba Iulia trebuia să asigure protecția (prin adăpostire sau împrăștiere) pentru 40% din locuitori, potrivit ordinului Ministerului de Interne nr. 5973 din 26 august 1939<sup>81</sup>. Circa 1.000 de persoane se puteau adăposti în cazematele cetății. Alți 2.000 de locuitori puteau sta în siguranță în cele 80 de pivnițe, majoritatea construite din beton, destinate și marcate drept adăposturi publice, situate în cartierul central al orașului (Tribunal, Camera de Comerț și Industrie, Casina meseriașilor, Palatul Gizella etc.). Cei aproximativ 1.400 de oameni din cartierele Lipoveni (600), Maieri (500) și Heiuș (500) trebuiau împrăștiați în împrejurimile orașului (la Bărbant, Micești, Pâclișa)<sup>82</sup>.

Din 11 decembrie 1939, municipiul Alba Iulia a fost declarat „zonă de interes militar ca centru populat administrativ”<sup>83</sup>. Din 29 decembrie 1939,

<sup>80</sup> *Ibidem*, f. 16.

<sup>81</sup> *Ibidem*, dos. 12/1940, f. 2.

<sup>82</sup> *Ibidem*, dos. 10/1939, f. 1.

<sup>83</sup> *Ibidem*, dos. 13/1940, f. 4.

în localul prefecturii a început să funcționeze, ca serviciu, Subzona Aeriană a județului Alba condusă de căpitanul magistrat Ilie Neamțu, organ militar cu atribuții de îndrumare a prefectului în organizarea și aplicarea măsurilor de apărare<sup>84</sup>.

În condițiile izbucnirii războiului a crescut atenția acordată măsurilor de apărare pasivă. Au fost luate măsuri de monitorizare atentă a populației<sup>85</sup>. Au fost înaintate la București situații referitoare la personalul din instituții care urma să fie trimis pe front sau mobilizat la lucru. Au fost întocmite situații cu posibilele rechiziții. S-au făcut liste de ajutoare pentru familiile celor concentrați care, ulterior, sub presiunea acoperirii altor cheltuieli stringente, au fost sistate<sup>86</sup>. Au fost continuate acțiunile de pregătire a populației pentru eventualitatea unor atacuri. Au fost integrați în comunitatea albaiuliană refugiați veniți din județele românești pierdute după Dictatul de la Viena și după pierderea Basarabiei și a Bucovinei.

Direcțiunea Biroului MONT a impus înființarea Centrului de Instrucție și Apărare Pasivă din 11 ianuarie 1940 și reluarea cursurilor la care trebuiau să participe echipele de apărare pasivă a orașului, personalul, conducerea și echipele din primărie și instituțiile administrative locale, oficiile poștale, tribunal, judecătorie, hoteluri, asociații, societăți, școli etc.<sup>87</sup>. Programul cursurilor<sup>88</sup> stabilite să se desfășoare între 8–13 aprilie 1940 în Sala „Caragiale” a fost fixat de o comisie formată din: căpitan Ilie Neamțu (comandantul Subzonei Aeriene a județului Alba), dr. Pompiliu Peculea (pretorul plasei Alba Iulia), Cornel Cîrlea (șeful Biroului MONT și de Apărare Pasivă al municipiului), Mihail Păsculescu (șeful Diviziei de Apărare Pasivă a județului Alba, Simion Lăncrăjan (secretarul plasei Vințul de Jos), Simion Rațiu (subșef al Biroului MONT și de Apărare Pasivă a municipiului)<sup>89</sup>.

Rezidentul regal Dănilă Papp l-a însărcinat pe Inspectorul General Administrativ Aurel Bogdan să verifice situația activității Biroului MONT și să semnaleze lipsurile<sup>90</sup>. În urma inspecției din 27 iunie 1940, făcută în prezența primarului Victor Constantinescu și a șefului biroului Cornel Cîrlea, s-a tras concluzia că, în pofida lipsei de personal<sup>91</sup>, activitatea era

<sup>84</sup> *Ibidem*, dos. 2/1940, f. 5.

<sup>85</sup> *Ibidem*, dos. 13/1940, f. 4–7.

<sup>86</sup> *Ibidem*, dos. 9/1940, f. 85.

<sup>87</sup> *Ibidem*, dos. 1/1940, f. 1–3.

<sup>88</sup> *Ibidem*, dos. 1/1940, f. 10–13; *Ibidem*, dos 11/1940, f. 101.

<sup>89</sup> *Ibidem*, dos. 1/1940, f. 9.

<sup>90</sup> *Ibidem*, dos. 6/1940, f. 1.

<sup>91</sup> Biroul era condus de Cornel Cîrlea, secretar general al municipiului, ajutat de funcționarii Simion Rațiu și Ioan Gherasim.

mulțumitoare<sup>92</sup>. Registratura specială cuprindea un registru de intrare-ieșire, compus din foi volante ce urmau să fie cusute, numerotate și certificate, și cele 16 dosare cu ordine și instrucțiuni. S-a sugerat întocmirea unui index alfabetic și a unui registru de inspecție iar actele referitoare la mobilizarea agricolă, care aveau caracter public, urmau să fie administrate de Camera Agricolă.

S-a constatat că din cei 25 de funcționari bugetari aflați în serviciul municipiului, în caz de mobilizare erau disponibili doar 17, restul fiind scutiți medical. De asemenea, planul de împrăștiere a populației consta doar în corespondența cu Prefectura Alba și Comandantul Subzonei Aeriene Alba, fără a avea nimic concret stabilit: numărul exact al populației, adăposturi, localitățile care urmau să primească evacuații, procedura de evacuare.

Potrivit planului de apărare pasivă, orașul nu avea adăposturi libere, cazematele fortificației, prevăzute în planul anterior, fiind ocupate de garnizoană. În Orașul de Jos, clădit aproape în întregime pe un teren îmbibat cu apă, multe imobile cu subsoluri inundate nu puteau adăposti oamenii. Doar zona din apropierea cetății și zona Micești permiteau amenajarea de adăposturi. Semnalizarea era asigurată de două sirene. În raza orașului exista un singur post de pândă, pentru 10 oameni, pe cota 529 pe Dealul Mamut, cu o vedere la aproximativ 20 km spre Nord și Est<sup>93</sup>. Postul dispunea de o linie telefonică instalată, dar nu avea aparat. Orașul beneficia de lumina electrică. Nu exista însă și un sistem de iluminare redusă.

Cât privește instrucția, echipele de apărare pasivă erau instruite<sup>94</sup> (participaseră la cursurile organizate în aprilie 1940)<sup>95</sup>, iar populația civilă, cu deosebire cea vârstnică, era pregătită într-un procent de aproximativ 60–65%.

Prin decizia nr. 69/1939, Ținutul Mureș a aprobat planul făcut conform instrucțiunilor nr. 4010/1938<sup>96</sup>. Autoritățile locale și județene, sub coordonarea rezidentului, au reorientat fonduri bugetare de la capitolul „materiale de război” pentru rezolvarea sincopelor din activitatea centrelor de informație județene de pe lângă prefecturile de județe, datorate aparaturii învechite (liniile telefonice înădăite, aparate defecte, baterii uzate, personalul necalificat)<sup>97</sup>.

Constant, autoritățile locale au urmărit modul de aprovizionare a orașului cu produse agricole și alimentare. Se actualizau informațiile privind cantitățile

<sup>92</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, f. 3–7.

<sup>93</sup> *Ibidem*, dos. 11/1940, f. 3–10.

<sup>94</sup> *Ibidem*, f. 29–67.

<sup>95</sup> Au participat 199 de persoane dintre care 24 au obținut la final calificativul *foarte bine*, 42 au obținut calificativul *bine* iar restul au primit la evaluare *suficient*. (*Ibidem*, f. 97).

<sup>96</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, dos. 6/1940, f. 4.

<sup>97</sup> *Ibidem*, dos. 11/1940, f. 12–13.

aflate în depozitele angroșiștilor și importatorilor albaiulieni<sup>98</sup>, constatându-se lipsa zahărului, a uleiurilor și a lemnului de foc<sup>99</sup>.

Pentru a se cunoaște situația din teren, în eventualitatea unor rechiziții, agenții agricoli și șefii de vecinătăți ai comunelor din împrejurimile orașului au făcut o anchetă agricolă începând cu luna august 1940, din dispoziția Serviciul MONT al Marelui Stat Major. Potrivit anchetei agricole, la 1 noiembrie 1940 municipiul Alba Iulia avea 2.091 persoane care lucrau în agricultură. La categoria vehicule erau menționate: 193 care pentru boi, 43 căruțe (18 rechiziționate), 44 trăsuri, 25 autocamioane (19 rechiziționate), 199 automobile (10 rechiziționate), 2 autobuse locale și 6 aduse de refugiații din alte județe, o autocisternă. Erau funcționale: 2 mori cu valțuri (capacitate de 15 tone/zi), 7 mori cu piatră (capacitate 24 tone/zi), 4 topitorii, 5 tăbăcării, 3 ateliere mecanice, 2 uleiinite, 2 varnițe. S-au semnalat: 167 pluguri la care s-au adăugat 20 aduse de refugiați, 148 grape, 6 mașini de semănat la care s-au adăugat 2, 46 mașini de semănat porumb, 26 prășitoare, 2 tractoare, 3 secerătoare simple, 7 batoze de treierat, 6 tocătoare de nutreț, 7 trioare, 10 vânturătoare etc. Au fost recenzate animalele (56 boi din care au fost rechiziționați 10, 3 tauri, 6 bivoli, 6 bivolițe nefolosite la jug, 123 vaci de muncă și 80 vaci de reproducție, 142 vite cornute, 71 cai din care 50 au fost rechiziționați, 218 oi, 188 capre, 850 porci). S-au inventariat produsele agricole și alimentare din depozite, dar și produsele textile, colonialele (sare de lămâie, orez, cacao, cafea, ceai)<sup>100</sup>.

Dictatul de la Viena a amplificat măsurile luate de autorități în direcția mobilizării și apărării pasive. Serviciul a funcționat până în 1949.

## Concluzii

În perioada interbelică, apărarea integrității teritoriale a țării împotriva tendințelor revanșarde ale Ungariei a impus guvernului României adoptarea unei poziții ferme în cadrul Ligii Națiunilor. În plan intern s-a acționat în direcția întăririi și înzestrării Armatei Române cu tehnică militară corespunzătoare timpului, fiind puse la punct proiecte și planuri de apărare a frontierelor. De asemenea, au fost luate măsuri de organizare în teritoriu și de pregătire a populației pentru eventualitatea declanșării unui război.

În teritoriu, responsabilitatea organizării administrative și economice pentru situația de război o avea Comandamentul teritorial al fiecărui Corp de Armată, ajutat de prefecții de județ și primarii de municipii cu centru de recrutare propriu. În fiecare județ, pe lângă prefectură, trebuia creat un birou special

<sup>98</sup> Au fost în atenția autorităților depozitele care aparțineau lui Weisz, Deutsch, Seps Löw, Edit Glück, Moara Johanna etc. (S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, dos. 7/1940, f. 24).

<sup>99</sup> S.J.A.N.A., F.P.A.I., B.M.O.N.T. 1934–1949, dos. 6/1940, f. 10–17.

<sup>100</sup> *Ibidem*, dos. 7/1940, f. 43–48.

care să se ocupe de organizarea județului și a municipiului pentru o situație de război. Chestiunile legate de mobilizarea armatei, rămase în aria de competență exclusivă a autorității militare, erau rezolvate de un ofițer delegat de centrul de recrutare tocmai în acest scop.

În cadrul Primăriei Alba Iulia a fost organizat un birou special care avea ca obiect de activitate apărarea pasivă a orașului. În perioada 1936–1949, biroul a funcționat pe baza instrucțiunilor Direcțiunii MONT, din cadrul Ministerului de Interne. După elaborarea Regulamentului pentru aplicarea legii administrative din 18 noiembrie 1939, Biroul MONT a devenit serviciu.

De la înființarea Biroului MONT, apărarea pasivă a orașului a reprezentat un segment important în activitatea administrației locale, prefigurarea unui nou război impunând necesitatea pregătirii populației și a orașului în acest sens. Biroul a avut ca atribuții: elaborarea planului anual de apărare pasivă a orașului și alocarea unui buget pentru punerea în aplicare a planului. S-au urmărit măsuri pentru crearea de adăposturi, stabilirea listelor cu personalul concentrat și mobilizat cu rol în organizarea populației în caz de pericol, organizarea de conferințe pe diferite teme ce vizau apărarea pasivă în scopul conștientizării populației, punerea la dispoziția populației a unui material informativ cu instrucțiuni diverse, stabilirea unor măsuri de evacuare a oamenilor în caz de pericol, stabilirea de ajutoare pentru familiile celor concentrați, rechiziționarea de vehicule etc.

În plan găsim enumerate: măsuri de protecție individuală contra efectelor atacurilor aeriene; reglementări privind iluminatul public și particular în vreme de război și metode de camuflaj; atribuțiile serviciilor și nominalizarea personalului fiecărui serviciu; echipele operative, cu personalul desemnat și nominalizat, organizate în cadrul serviciului de poliție și control; formațiunile de apărare pasivă nominale și numerice; indicativele instituțiilor, stabilimentelor și a clădirilor principale de pe harta orașului; schița legăturilor telefonice din oraș; schița rețelei electrice de iluminat; echipa responsabilă de apărarea abatorului comunal; echipa din cartierul Partoș; anexele (tabele de efective și dotare). De asemenea, pe parcursul anilor au fost organizate exerciții de simulare a tuturor acțiunilor stabilite să se facă în caz de atac aerian, din momentul declanșării alarmei și până în momentul încetării ei.

Au existat disfuncționalități în activitatea biroului datorate, cu precădere, insuficienței resurselor materiale și financiare necesare, precum și lipsei de experiență a oamenilor angrenați.

## **Bibliografie**

### **Surse inedite**

Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale

*Alba Fond Primăria Alba Iulia, Biroul Mobilizării şi Organizării Naţiunii şi Teritoriului 1934–1949*

### **Surse editate. Lucrări generale şi speciale**

Ministerul de Interne. Comisia Superioară de Apărare Pasivă. Secretariatul general, *Instrucţiuni pentru reglementarea propagandei şi instruirea populaţiei civile. Anexă la Regulamentul apărării pasive (art. 99). Aprobate de Comisia Superioară de Apărare Pasivă în şedinţa dela 23 mai 1934, Proces-verbal nr. 3, Bucureşti, 1934.*

Pleşa, Ioan, *Primăria Alba Iulia, în Îndrumător în Arhivele Statului. Judeţul Alba*, vol. I, Bucureşti, 1989.

### **Webografie**

*Monitorul Oficial*, nr. 96 din 27 aprilie 1933, Partea I-a. Legi, Decrete, Jurnale ale Consiliului de miniştri, Deciziuni ministeriale, Comunicate, Anunţuri judiciare de interes general, pp. 2942–2945. (file:///C:/Users/User004/Desktop/Lege\_27\_04\_1933.pdf, accesat în 9 februarie 2023).

Predoiu, Cristina Mihaela, *Planuri de apărare a graniţei României cu Ungaria între 1930–1940*, în *Revista istorică*, serie nouă, tom XVIII, nr. 5–6 (sept.-dec. 2007), pp. 561–573. ([http://iini.ro/Revista%20Istorica/RI\\_complet/2007\\_5-6.pdf](http://iini.ro/Revista%20Istorica/RI_complet/2007_5-6.pdf), accesat în 9 februarie 2023).